

## **Struktura obecních komunitních plánů<sup>1</sup> sociálních služeb doporučená Moravskoslezským krajem**

Struktura obecních komunitních plánů sociálních služeb byla vytvořena v rámci aktivit Individuálního projektu Moravskoslezského kraje s názvem „Plánování sociálních služeb II, reg. č. CZ.1.04/3.1.00/A9.00010, financováno prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR“. Byla tak reflektována potřeba obcí, které plánují sociální služby na svém území, aby vznikl materiál, který podpoří sjednocení formy a obsahu jednotlivých obecních plánů tak, aby mohlo docházet k jejich komparaci a současně z nich mohl kraj vycházet při tvorbě svého střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb.

Struktura byla vytvořena v rámci široké diskuse s obcemi, které jsou zapojeny v Pracovní skupině pro plánování sociálních služeb obcí s pověřeným úřadem, která vznikla na základě rozhodnutí Řídící skupiny Moravskoslezského kraje.

Výsledná doporučená struktura ve své levé části obsahuje informace, které považují obce a kraj za nezbytné pro to, aby bylo možné efektivně plánovat sociální služby na jejich území a také na plánování vzájemně spolupracovat.

V pravé části jsou uvedeny informace, které považují za důležité jen některé z obcí a ani kraj je nevnímá jako nezbytně nutné, proto zde jsou uvedeny k možnému využití.

Materiál v závěru obsahuje stručného Metodického průvodce k doporučené struktuře komunitních plánů obcí, který rozvádí či upřesňuje její vybrané oblasti.

Níže uvedená struktura je doporučená Moravskoslezským krajem a zcela respektuje skutečnost danou zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a to, že plány rozvoje sociálních služeb na úrovni obcí vznikají při výkonu samostatné působnosti jako strategický materiál obce a tyto jen mohou plánovat sociální služby na svém území a mají spolupracovat s krajem na tvorbě jeho střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb.

---

<sup>1</sup> Hovoříme-li o komunitních plánech sociálních služeb, máme na mysli střednědobé plány rozvoje sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zpracovaly: Mgr. Kateřina Krčmářová, Mgr. Šárka Hlisnikovská

V Ostravě, 31. 8. 2014

## Struktura obecních komunitních plánů sociálních služeb doporučená Moravskoslezským krajem

Informace, které jsou považovány za nezbytné	Další informace k možnému (volitelnému) doplnění, dle konkrétních potřeb dané obce
<b>1. Úvodní informace o procesu KPSS</b>	
<b>Legitimita procesu</b> – na jakém základě obec plánuje sociální služby (např. usnesení obce o tom, že se bude plánovat metodou komunitního plánování).	Stručná informace z historie procesu plánování sociálních služeb.
<b>Územní působnost plánu</b> (pokud je plánováno s více obcemi – způsob zapojení obcí do procesu – např. smluvně).	
Informace o tom, zda se plánují jen <b>sociální</b> služby nebo i služby <b>návazné</b> (doplňkové, neregistrované MPSV).	
<b>Schéma organizační struktury</b> s obecným popisem kompetencí jednotlivých složek struktury.	Podrobnost informací se odvíjí od velikosti území, pro něž se plánuje. Některé obce uvádějí i počet členů pracovních skupin či organizace, které jsou do plánování zapojeny.
<b>Principy</b> , ze kterých plánování vychází	
Doba <b>platnosti</b> plánu	
<b>2. Popis regionu, pro který jsou sociální služby plánovány</b>	
<b>Stručné sociodemografické údaje</b> o občanech území potřebné pro plánování.  Plán by měl obsahovat minimálně níže uvedené údaje: - Počet obyvatel - Struktura obyvatel z hlediska	Výběr údajů by měl být uskutečněn v souladu s velikostí dané obce, potřebností údajů pro proces plánování a možnostmi zpracovatelů plánu je dále využít.  Údaje je možné doplnit ještě o počet nesvéprávných osob, kriminalitu, informace o bytovém fondu, počtu a kapacitě ubytoven či jiná data, která jsou pro danou obec potřebná a

<p>pohlaví a věku</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Struktura obyvatel z hlediska zdravotního znevýhodnění (lidé s výhodami ZTP, stupeň invalidity)</li> <li>- Struktura osob z hlediska přiznání příspěvku na péči</li> <li>- Počet pečujících osob</li> <li>- Nezaměstnanost</li> <li>- Údaje o sociálně vyloučených lokalitách (pokud se na daném území vyskytují)</li> </ul>	<p>zachycují ve vztahu k plánování sociálních služeb specifika regionu.</p>
<p><b>Potřeby občanů</b>  Stručný popis toho, jakým způsobem byly potřeby občanů zjišťovány a výstupy zjišťování.</p> <p>Zjišťují se jak potřeby občanů, kteří aktuálně nevyužívají žádnou sociální službu, tak potřeby stávajících uživatelů sociálních služeb.</p>	
<p><b>Popis stávající sítě poskytovatelů sociálních služeb</b> by měl obsahovat:</p> <p>Popis z hlediska:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>druhů sociálních služeb ve vztahu k cílovým skupinám</b> (včetně územní působnosti), tj., které konkrétní sociální služby reagují na potřeby uživatelů daných cílových skupin</li> <li>- <b>forem poskytování služby a kapacity</b> (kapacitu definovat dle pokynů kraje). Tzn. v současnosti s ohledem na druh služby – u pobytových sociálních služeb se nejčastěji jedná o lůžka, u služeb ambulantních se často jedná o okamžitou kapacitu služby, stejně tak u služeb sociální prevence.</li> </ul> <p>Součástí popisu by měla být <b>souhrnná analýza</b> sociálních služeb (např. graficky vyjádřeno v %) z hlediska:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- druhů služeb poskytovaných na daném území (podíl daného druhu v %),</li> <li>- forem poskytování (% zastoupení</li> </ul>	<p>Lze doplnit o výčet spolupracujících institucí a organizací, které mají vazbu na danou oblast komunitního plánu, cílovou skupinu a podílejí se na řešení potřeb občanů.</p>

<p>terénních, ambulantních a pobytových služeb).</p> <p><b>Popis návazných aktivit (v případě, že se plánují):</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- druh aktivity,</li> <li>- cílová skupina (vč. kapacity, pokud je stanovena),</li> <li>- územní působnost.</li> </ul>	
<p><b>Popis finančního zajištění stávající sítě sociálních služeb (min. 1 rok před účinností nového plánu)</b></p> <p>a) <b><u>popis podílu donátorů na zajištění celé sítě služeb v %:</u></b></p> <p>Zde je zapotřebí uvést podíl státních zdrojů, zdrojů obce, kraje, příjmů od uživatelů, zdrojů z EU či dalších, které byly získány na zajištění sítě sociálních služeb, a to v % za kalendářní rok před účinností nového plánu.</p> <p>b) <b><u>Popis celkových nákladů a zdrojů na financování sítě z hlediska forem poskytování služeb (ambulantní, terénní, pobytové)</u></b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- uvedou se celkové náklady (absolutní hodnota) na zajištění dané formy poskytování sociálních služeb,</li> <li>- uvedou se zdroje financování dané formy včetně jejich podílu (vyjádřeno v %).</li> </ul>	<p>S ohledem na srozumitelnost financování sociálních služeb je vhodné vysvětlit návaznost financování na individuální projekty aj., případně stručně popsat stávající mechanismus financování sociálních služeb na úrovni obce (žádost, posouzení atd.).</p> <p>S ohledem na potřeby obce je možné rozpracovat podíl toku financí na více let dozadu (zachycující vývoj situace).</p>
<p><b>3. Síť sociálních služeb – popis kritérií, kdo spadá do sítě?</b></p> <p><b>Zde je nutné definovat, kdo spadá do sítě sociálních služeb v regionu, pro který se plánuje, a jaká jsou kritéria vstupu do sítě.</b></p> <p><b>Při definování kritérií je nezbytné se opřít o kritéria, která jsou obsažena v aktuálně platném krajském komunitním plánu.</b></p>	
<p><b>4. Plánování realizace sociálních služeb na dobu platnosti komunitního plánu</b></p>	

<p><b>Priority</b> – vydefinování potřeb občanů, které vyplynuly z analytické části procesu.</p>	
<p><b>Opatření</b> – navržené způsoby řešení definovaného problému, z něhož musí být zřejmé:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- kdo má zodpovědnost za jeho realizaci.</li> <li>- jaké budou náklady na realizaci v návaznosti na dobu platnosti komunitního plánu (rozložení na jednotlivé roky platnosti plánu),</li> <li>- do kdy bude opatření realizováno (jasně dohodnuté výstupy realizovaného opatření).</li> </ul>	<p>Jde o kvalifikované odhady <b>nákladů</b> na realizaci opatření s rozložením na jednotlivé roky platnosti plánu. Finance lze, s ohledem na potřeby obce, rozdělit na:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- finance potřebné na běžný provoz,</li> <li>- finance potřebné na rozvoj sítě.</li> </ul> <p>Je vhodné vymežit, jaké budou <b>zdroje</b> financování daného opatření a jaký je odhad <b>podílu</b> těchto <b>zdrojů</b> potřebných k pokrytí nákladů na dané opatření. Jde o <b>předpokládané</b> zdroje i podíly vyjádřené např. v % ve vztahu k celkovým nákladům daného opatření. Z plánu by mělo být zřejmé, kolik peněz bude na realizaci daného opatření v každém roce platnosti plánu potřeba.</p> <p>V případě plánování ve spolupráci více obcí je vhodné uvést <b>podíly jednotlivých obcí</b> na financování daného opatření v jednotlivých letech jeho realizace (po dobu platnosti plánu).</p>
<p><b>5. Závěr a informace, jak dělat změny v dokumentu a jak probíhá vyhodnocování naplňování obsahu plánu</b></p>	

## Metodický průvodce k doporučené struktuře komunitních plánů obcí

Znovu upozorňujeme, že výsledná doporučená struktura ve své:

- levé části obsahuje informace, které považují obce a kraj za nezbytné pro to, aby bylo možné efektivně plánovat sociální služby na jejich území a také na plánování vzájemně spolupracovat;
- pravé části uvádí informace, které považují za důležité jen některé z obcí a ani kraj je nepovažuje za nezbytné a je možné je ne/využít dle potřeb.

Níže uvádíme komentář k jednotlivým oblastem struktury.

### 1. Úvodní informace o procesu plánování

**Legitimita procesu** - je nezbytné v plánu uvést, na jakém základě obec plánuje sociální služby a to s ohledem na fakt, že plánování je realizováno v samostatné působnosti obce a z hlediska legislativní úpravy není pro obec povinné.

**Územní působnost plánu** – vymezení územní působnosti plánu je důležité z důvodu sdělení jasné informace o počtu obyvatel a rozsahu území, pro které se sociální služby plánují. Obce jsou si na úrovni plánování sociálních služeb, s ohledem na realizaci plánování v samostatné působnosti, rovny, proto pokud plánuje více obcí společně, je třeba uvést, jak je ošetřena jejich spolupráce (včetně jejich finanční spoluúčasti).

**Schéma organizační struktury** – je vhodné schéma naznačit a uvést stručně i to, co která úroveň struktury prakticky dělá a také o čem rozhoduje.

**Principy** – principy, které obec ctí při plánování služeb vymezují „hrací pole“ a veřejně sdělují, co je při plánování nosné. Je možné se o ně v případě zpochybnování procesu opřít, proto je dobré je zveřejnit v komunitním plánu.

**Doba platnosti plánu** – Z hlediska efektivity plánování a z dosavadních zkušeností se doporučuje vytvářet komunitní plán na 3 – 4 roky. V plánu by mělo být uvedeno, na jaké období obec plánuje.

Některé obce mají výše uvedené informace upraveny ve zvláštním dokumentu (např. v tak zvané Základní listině). Je na zvážení každé obce, zda základní informace v úvodu komunitního plánu vypíše konkrétně nebo vloží listinu do příloh plánu a v textu pouze odkáže na tuto přílohu. Nicméně pro lepší srozumitelnost dokumentu lze doporučit alespoň stručné uvedení daných informací přímo v textu komunitního plánu.

### 2. Popis regionu, pro který jsou sociální služby plánovány

**Stručné sociodemografické údaje** – konkrétní výčet, který je ve struktuře uveden, je považován za základní výčet informací, které by měl obecní komunitní plán obsahovat tak, aby se s ním dalo pracovat také na krajské úrovni. Je zřejmé, že lze informace obohatit i o další údaje, nicméně je třeba pamatovat na to, abychom zjišťovali jen ty informace, které opravdu využijeme k plánování. Není nutné vytvářet obsáhlé analýzy, které jsou nákladné a jejichž obsah v praxi využijeme jen z části. Rovněž je možné využít data, která již byla někým zpracována (např. údaje o vyloučených lokalitách nalezneme v analýzách, které jsou v současné době aktuální a veřejně k dispozici).

**Potřeby občanů** – zde upozorníme na fakt, že je třeba zjišťovat jak potřeby stávajících klientů sociálních služeb, tak potřeby běžné veřejnosti (tj. potenciálních klientů), přičemž je možné využít nejrůznější techniky zjišťování s ohledem na charakter potřeb skupiny občanů (neorientovat se jen na zjišťování formou dotazníku nebo ankety).

**Popis stávající sítě poskytovatelů** - Charakter a podrobnost popisu se odvíjí od velikosti území, pro něž se plánuje. V levé části tabulky je uveden minimální objem informací, který je nutné uvést při popisu stávající struktury poskytovatelů. Některé obce jsou v popisu sítě podrobnější ve smyslu uvedení konkrétních poskytovatelů sociálních služeb a údajů, které se k nim vztahují (např. název poskytovatele, kontaktní osoba, kontaktní údaje). Obecně lze konstatovat, že jako efektivnější při reakci na měnící se potřeby občanů se jeví orientace pouze na druh služby, nikoli na konkrétního poskytovatele.

Vhodné je uvést i analýzu služeb z hlediska jejich % zastoupení, a to ve vztahu k druhům služeb a formám jejich poskytování. Tyto informace jsou důležité pro získání přehledu o tom, v jaké míře jsou financovány sociální služby, a můžeme je následně využít např. při argumentaci pro zvýšení podpory těm službám, které jsou aktuálně financovány s ohledem na jejich potřebnost málo (např. terénním službám proto, aby lidé mohli žít ve svém přirozeném prostředí).

Pokud obec plánuje i návazné služby (nejedná se o registrované sociální služby), je nezbytné je v plánu také zmínit.

**Popis finančního zajištění stávající sítě služeb** – v této části komunitního plánu je nezbytné popsat, jaké jsou toky financí z hlediska zdrojů financování stávající sítě (např. % vyjádření podílu státních zdrojů, zdrojů obce, kraje, příjmů od uživatelů, zdrojů z EU či dalších), a to minimálně za 1 kalendářní rok před účinností nového plánu. Doporučuje se zpracovat analýzu financování s ohledem na formy poskytování sociálních služeb (terénní, ambulantní, pobytové). Nicméně je možné analýzu financování rozpracovat až do takové míry podrobností, která je potřebná pro plánování konkrétní obce (např. u malých obcí je možné jít v analýze až na úroveň jednotlivých druhů služeb). Analýza zdrojů financí je důležitá také s ohledem na vývoj financování ze zdrojů EU (např. služba, která vznikla nově a byla v minulých letech podpořena z individuálního projektu kraje, bude v budoucnu po ukončení projektu potřebovat finance z jiných zdrojů – státních, obecních apod.).

### 3. Síť sociálních služeb

**Kritéria zařazení sociální služby do sítě služeb na daném území** – je nezbytné definovat, kdo spadá do sítě sociálních služeb v obci/regionu, pro který se plánuje, a jaká jsou kritéria zařazení sociální služby do sítě. Řada obcí s pojmem síť v současné době ještě aktivně nepracuje. Nicméně s ohledem na smysl plánování (chceme financovat jen služby, které občané skutečně potřebují) je zapotřebí mít definováno, co je „vstupenkou“ do systému financování sociálních služeb na území dané obce a financování provázat s dotačním systémem obce i kraje. Proto je důležité při nastavování kritérií vstupu do sítě vycházet také z kritérií, které jsou uvedeny v aktuálním střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje. Současně s pojmem síť sociálních služeb v daném kontextu pracuje připravovaná novela Zákona o sociálních službách.

### 4. Plánování realizace sociálních služeb na dobu platnosti komunitního plánu

**Priority** – jedná se o konkrétní popis potřeb, které byly zjištěny v průběhu realizace popisné části plánu. Priority stanovují pracovní skupiny, o výběru, které z nich se budou realizovat v daném plánovacím období, rozhoduje řídicí skupina.

**Opatření** - jedná se o možnost řešení definovaného problému. Z opatření musí být jasné, jaké jsou náklady na jeho realizaci (kvalifikovaný odhad), z jakých zdrojů náklady pokryjeme (rovněž kvalifikovaný odhad), kdo je za realizaci odpovědný. Náklady je třeba rozlišit na jednotlivé roky platnosti plánu (např. z toho důvodu, že počáteční náklady mohou být vyšší, než běžné provozní náklady potřebné v dalších letech). Opatření je možné rozpracovat od aktivit (jednotlivých kroků, které je třeba učinit pro jeho realizaci). Aktivita nemusí být přímo součástí dokumentu komunitního plánu, je třeba je však zpracovat, aby bylo možné určit potřebné finance a čas na zajištění jednotlivých opatření. Poznámka k opatření - způsoby řešení daného problému (priority) se nemusí orientovat pouze na sociální služby, ale také na návazné služby či přirozené zdroje v komunitě, regionu.

#### 5. Závěr a jak dělat změny v komunitním plánu

V závěru dokumentu je nezbytné uvést, jak dochází k jeho aktualizaci v případě nenadálých změn a také stručně, jakým způsobem se vyhodnocuje jeho realizace, tj. naplňování stanovených opatření.